

Vrede over Israël

Jaargang 48
Nummer 1
Januari 2004

Terugblik op Kerst 2

Van de voorzitter 6

Wandelingen op de Veluwe 8

Boekbespreking 11

*Jeruzalem.
Uitzicht over de Oude Stad, vanaf de Olijfberg*

Tweemaandelijks orgaan, uitgegeven door Deputaten
'Kerk en Israël' van de Christelijke Gereformeerde
Kerken in Nederland

schriftstudie
over
Lukas 2:22-39

Schaduwzijde
van de instelling
van het Kerstfeest
op 25 december
was, dat Jezus
werd losgemaakt
van Israël

Terugblik op Kerst:

Het heil is voor èn uit de Joden

Ontjoodst

Het kerstfeest ligt alweer even achter ons. Toch is het goed om in het eerste nummer van 2004 even terug te kijken op het geboortefeest van Jezus Christus.

Het is een feest dat door de eerste, joodse volgelingen van Jezus niet gevierd werd en waaraan ook in de meeste hedendaagse Messias-belijdende gemeenten nauwelijks aandacht wordt besteed.

Het feest heeft zijn oorsprong in de gemeente uit de heidenen. In Rome is ongeveer in 330 de datum 25 december gekozen, in verband met het zonnwendefeest van 'sol invictus' (de onoverwinnelijke zon).

Om Europa te kerstenen moest dit feest vervangen worden door het feest van de Heiland, die zich het licht der wereld noemde (Joh. 8:12). Simeon noemt Hem in zijn lofzang "licht tot openbaring voor de heidenen" (vs. 31).

De schaduwzijde van de instelling van het kerstfeest door de kerk uit de volkeren was, dat Jezus losgemaakt werd van Israël. De uitspraak van Jezus: "het heil is uit de Joden" (Joh. 4:22), veranderde steeds meer in 'het heil is uit de kerk'.

Dat het bij de geboorte van Jezus gaat om "het herstel van het koningschap voor Israël" (Hand. 1:6), waardoor ook de heidenen op mogen gaan tot het licht (vs. 32; vgl. Jes. 40:5, 49:6; Hand. 13:47), werd al snel vergeten. Al gauw vatte de gedachte post, dat niet de volkeren

gingen delen in "de heerlijkheid voor Israël" (vs. 32), maar dat Israël zich bij de kerk diende te voegen. De bijbelse orde dat de volkeren zullen optrekken naar Jeruzalem (vgl. Zach. 14:16) werd omgevormd tot de overtuiging dat Israël zich moest richten op Rome (de kerk). Dat is uiterst merkwaardig, want uitgerekend Lukas, die de geboorte van Jezus het meest uitgebreid vertelt, laat zien hoe Joods alles toegaat rondom de geboorte van het kind.

De God van Israël voert de regie

Het is Israëls God die alles in beweging zet. Aan het begin van Lukas 2 lijkt het of de Romeinse Keizer Augustus de regie in handen heeft. Hij geeft bevel tot een volkstelling. Zijn volkstelling zet veel in beweging, maar het is toch de God van Israël die zowel de tijd als de plaats bepaalt van wat er met dit kind geschiedt.

We lezen dat "de dagen vervuld werden dat zij baren zou" (vs. 6), dat de geboorte plaatsvond in het door de profeten aangegeven plaats Bethlehem (vs. 5) en dat vervolgens Jeruzalem (vs. 22, 25) wordt aangeduid als de plaats waar alles geschiedt, "wat volgens de wet des Heren" (vs. 39) met het kind gedaan moest worden.

De Here voert zijn regie d.m.v. twee middelen waarvan wij heidenen

C.J. van den Boogert

geen enkel besef hadden: door woord en Geest.

Het zijn twee middelen die niet ons, maar Israël waren toevertrouwd. Door deze twee middelen maakt God de “heerlijkheid voor Israël” openbaar.

Volgens de wet van Mozes

Waardoor laten Jozef en Maria zich leiden? Door Gods openbaring gegeven aan Mozes op Sinäi. Vanuit de *Tora* worden zij door God in beweging gezet volgens de door Hem Zelf bepaalde tijdsorde. Tegen die achtergrond vertelt Lukas dat, “toen acht dagen vervuld waren”, ze het kind laten besnijden (Lev. 12:3) en dat ze Hem toen tevens de naam Jezus hebben gegeven, die tevoren door God bepaald was (1:31).

We lezen het in vers 21.

Vers 22 vertelt dan dat Jozef en Maria hun schreden richten naar Jeruzalem, naar de tempel. Ze doen dat opnieuw op de tijd door God in de *Tora* aangegeven, na de “dagen hunner reiniging” (vgl. Lev. 12:2-8). Ze gaan naar Jeruzalem, het hart van het beloofde land, het centrum van de eredienst van Israël. Wat ze gaan doen is van groot belang. Ze heiligen (wijden) hun eerstgeborene de Here (toe), zoals Hij zijn volk Israël opgedragen heeft (Ex. 13:2).

Zij hebben er weet van dat er een verband bestaat tussen bevrijding door de Here en toewijding aan de Here (Ex. 13:11-16). Zij weten dit, want zij behoren tot het volk waar-

aan de Here zijn woord heeft toevertrouwd. En wij, wij heidenen, wisten van niets: “Aldus heeft Hij aan geen enkel volk gedaan, en zijn verordeningen kenden zij niet.” (Ps. 147:20)

Door de Heilige Geest

De leiding van God is ook te zien in het komst van Simeon naar de tempel.

Ook hij, evenals Jozef en Maria, leeft vanuit de *Tora*. Hij wordt getekend als een rechtvaardige en vrome.

Toch wordt er bij Simeon een andere kracht genoemd die hem naar de plek voert waar de Here zijn Messias zal openbaren. Lukas geeft dit aan met de uitdrukking: “en de Heilige Geest was op hem” (vs. 25).

Met de verwijzing naar de centrale plaats van de Heilige Geest in het leven van de vromen in Israël, benadrukt Lukas een ander aspect van wat bij het volk Israël leeft: de verwachting van de Messias in het laatst der dagen. Lukas verwoordt het zo: “en hij verwachtte de vertroosting van Israël” (vs. 25).

De Schriftstudie in het vorige nummer was van de hand van ds. N.M. Tramper. Daar had bij vermeld moeten worden dat ds. Tramper Ned. Hervormd predikant te Vlaardingingen is. Hij is voorzitter van het C.I.S. Deze Schriftstudie was een bewerking van een opening van een vergadering, door hem verzorgd.

De Here voert de
regie, door Zijn Woord
en Geest

Terugblik op Kerst

Simeon met het kind Jezus in zijn armen. Detail van een schilderij van Rembrandt van Rijn

Welnu, door deze twee drijvende krachten, door de wet Mozes en door de Heilige Geest, worden zowel de ouders van het kind Jezus als Simeon, op de plek die God verkoren heeft, bijeengebracht.

Het is duidelijk dat de regie van God hier getekend wordt. Het is de Here die handelt.

Tevens wordt duidelijk dat het niet toevallig is dat juist deze mensen elkaar hier treffen. Zij leven zelf ook daadwerkelijk in vertrouwen op het woord van God en hebben verwachting van de door God gegeven belofte van vertroosting.

Woord en Geest zijn werkelijkheden in hun leven. Zij laten met hun houding van geloof en hoop zien, waarin de heerlijkheid van Israël bestaat.

Het is duidelijk, keizer Augustus heeft de wereld niets te bieden. Het heil is niet uit de volken.

De God van Israël heeft de wereld alles te bieden, maar dan wel via Israël. Het heil is uit de Joden.

Daarvan geeft Simeon in zijn lied getuigenis.

De lofzang van Simeon

Simeon neemt het kind Jezus in zijn handen en belijdt dan in een lofprijzing: "Mijn ogen hebben uw

heil gezien". Hij neemt het kind Jezus als de Messias, die door God aan Israël beloofd was, aan. Hij is zo de ware Israëliet, die leeft uit de hoop dat God met de komst van de Messias een begin zal maken met het herstel van het koningschap voor Israël.

Simeon is op dat moment van zijn dienstwerk ontslagen en mag nu "naar Gods woord" (vs. 29) – de Here heeft zich immers aan zijn door de Heilige Geest gegeven belofte (vs. 26) gehouden – heengaan in vrede.

Vervolgens geeft hij in een tweetal uitspraken aan waarin het heil bestaat.

Jezus is: "licht tot openbaring voor de heidenen".

Hij verwijst hier naar Jes. 42:6; 49:6, waarin wordt gezegd dat Israël het licht der volkeren is. Opnieuw onderstreept hij dat het heil of licht, waarin de heidenen mogen delen, uit de Joden is. De volkeren worden door dit licht aangetrokken (vgl. Hand. 13:47). De heidenen voegen zich dus bij "allen (uit het volk Israël), die voor Jeruzalem verlossing verwachtten", tot wie even daarna de profetes Hanna spreekt (vs. 36).

Jezus is, zo besluit Simeon: "heerlijkheid voor uw volk Israël".

Het heil is niet alleen uit de Joden, het is duidelijk in de eerste plaats ook voor de Joden.

Immers, dit kind Jezus blijkt als de Messias de heerlijkheid van God voor het volk Israël te zijn.

Blijvend met Israël verbonden

Kerstfeest is een feest dat ons niet van Israël scheidt, maar dat de toon zet voor een blijvende verbondenheid aan Israël.

Het is immers het feest waarop "Christus, ter wille van de waarachtigheid Gods een dienaar van besnedenen geweest is, om de beloften aan de vaderen gedaan te bevestigen, en dat de heidenen God ter wille van zijn ontferming gaan verheerlijken." (Rom. 15:8,9). Op deze wijze verwoordt Paulus wat Simeon in zijn lied ten gehore heeft gebracht.

Want waar het uiteindelijk in ons leven om gaat, wordt reeds in de Tora gezegd: "verheugt u, heidenen, met zijn volk." (Deut. 32:43) Samen met Israël God loven, daarvan is het Kerstfeest de opmaat.

**Verheugt u,
heidenen,
met Zijn volk**

VAN DE VOORZITTER

Bijzondere Data

In de laatste twee nummers van de vorige jaargang konden we u wat informatie geven over 'onze nieuwe man in Israël', drs C.J.Rodenburg. We noemen hem 'consulent'. Dat is iemand die raad geeft en aan wie om raad gevraagd kan worden inzake de relatie tussen Israël en de kerk. Eerst las u hoe het tot zijn benoeming is gekomen. En vervolgens heeft een interview met hem wat kennis willen geven van zijn persoon, zijn gezin en omstandigheden, van wat hem drijft en van wat hij beoogt. Na een periode van intense voorbereiding (voornamelijk taalstudie en het leggen van contacten met allerlei mensen en instanties) in de zomermaanden is het tot uitzending en vertrek kunnen komen. Over beide wil ik u wat meer vertellen.

1. Een bijzondere dienst

Dat was het op de Israëlzondag, 5 oktober j.l.: de bevestiging en intrede. U hebt helemaal gelijk als u hierbij denkt dat deze datum met opzet gekozen was: een zondag waarop de verbondenheid met Israël méér dan anders verwoord en zichtbaar gemaakt wordt, leent zich bijzonder voor een dergelijk belangrijk gebeuren.

Daar gingen veel voorbereidingen aan vooraf. Zo moest br Rodenburg eerst nog beroepen worden tot – zoals dat in het (toen nog) hervormde taal-

gebruik heet – 'predikant voor buitengewone werkzaamheden.' Daar moest zelfs de hervormde synode aan te pas komen. Zó is (was) het daar al sinds jaar en dag de gewoonte. En dan wordt de beroepen predikant om zo te zeggen 'uitgeleend' aan een bepaalde instantie. In dit geval via de Geref.Zendingsbond aan het Centrum voor Israëlstudies (C.I.S.). In onze kerken ligt dat wat anders: daar kan ik pas predikant zijn, ook in het geval van een bijzondere opdracht, als ik aan een gemeente verbonden ben. We hadden met elkaar afgesproken dat de predikant voor Israël bevestigd zou worden volgens de regels van de kerk waarvan hij lid is.

Bij de vele regelingen vantevoren moest ook nauwkeurig worden afgesproken hoe de eigen verantwoordelijkheid van twee kerken het beste tot haar recht kon komen. Er is hier sprake geweest van een unieke samenwerking. In de kerk van Utrecht (de wijkgemeente Nieuwe Kerk/Tuindorpkerk) was en is br Rodenburg met zijn gezin lid. Daar heeft hij ook als evangelist gewerkt; aan die gemeente wilde hij graag verbonden blijven. Door een commissie vanuit die gemeente werden ook allerlei organisatorische zaken gecoördineerd. En tegelijk is door de Chr. Geref. Kerk van Utrecht-Centrum op royale wijze de gezamenlijkheid van deze bijzon-

H. Biesma

dere dienst gerealiseerd: de eigen middagdienst werd (vervroegd) verplaatst naar de Nieuwe Kerk, waar een chr. geref. broeder als 'ouderling van dienst' het consistoriegebed deed en met de bekende handdruk-vóór-de-kansel de predikant machtigde om de dienst te leiden.

Ik mocht de bevestigingspreek houden. De tekst was Jesaja 52,7: *Hoe liefelijk zijn op de bergen de voeten van de vreugdebode, die vrede aankondigt, die goede boodschap brengt, die heil verkondigt, die tot Sion spreekt: uw God is Koning.* Samengevat als: het ABP van Gods vreugdebode: het adres, de boodschap en het perspectief.

In zijn genade heeft de Here God goed nieuws voor Sion; dat lag toen in puin, dat is nog vol onvrede.

Het is het evangelie van Jesaja, van heel de bijbel, dat de HERE – alleen al vanwege Zijn Naam – er op bedacht is om heil te bewerken voor en te geven aan mensen in ellende en verlorenheid. Daar gebruikt Hij een bode voor die het goede nieuws van 'sja-loom' mag brengen; van heil dat herstelt. De kern van diens boodschap is kort maar krachtig: Koning is uw God – tóch en nóg. Ook al lijkt het er niet op, het blijft de HERE om Israël gaan: uw God.

Een genade-appèl dat vreugdebode Rodenburg mag doorgeven in alle taken die hem meegegeven zijn. En dat de HERE Koning is, betekent: verlossing, ondergang van de wereldmachten, verzoening en thuiskomst en herstel. In deze trouw en macht van de God van Israël ligt ook de moed om déze boodschap door te geven.

Met als perspectief dat alle einden der aarde het heil des HEREN zullen zien en dat Hij verheerlijkt wordt – in en door Israël en de volken. We bidden dat de dienst van Kees Jan Rodenburg daaraan mag bijdragen.

Het gezin Rodenburg:
Kees Jan en Esther,
Rafaël, Miriam en
Susan

Bijzondere Data

De bevestiging werd gedaan door drs M. van Campen, directeur van het CIS. Hij kon daarbij dankbaar gebruik maken van het formulier voor de bevestiging van een Israël-predikant zoals onze synode dat in 1974 vaststelde.

Na het duidelijk gemeente en goed hoorbare 'ja' op de bevestigingsvragen werd door handoplegging aan br – nu ds – Rodenburg Gods zegen gewenst. Daaraan werd deelgenomen door de bevestigers, door 'onze' ds H. de Bruijne, door zijn eigen wijkpredikant P. Warners en zijn broer D. Rodenburg.

De intrede-preek werd voorafgegaan door schriftlezingen uit Leviticus 16 (vandaag begint over enkele uren in Israël de Grote Verzoending) en Ephese 2,14-22. De kern van de preek bestond in het aanwijzen van Hem die onze 'vrede' is – tussen Joden en heidenen, tussen Israël en de kerk. Dat mag, in de huidige moeilijke

situatie, ook gelden voor Israël's en Palestijnen. Om tot die vrede te komen is inkeer nodig, bekering en verootmoediging; de aanbidding van Hem die door lijden en dood heen de weg naar God gebaad heeft, die Zélf dé weg is...

De dienst, waarin ook passende bijbelliederen gezongen werden, werd afgesloten met de lofprijzing zoals Ps. 150 die verwoordt.

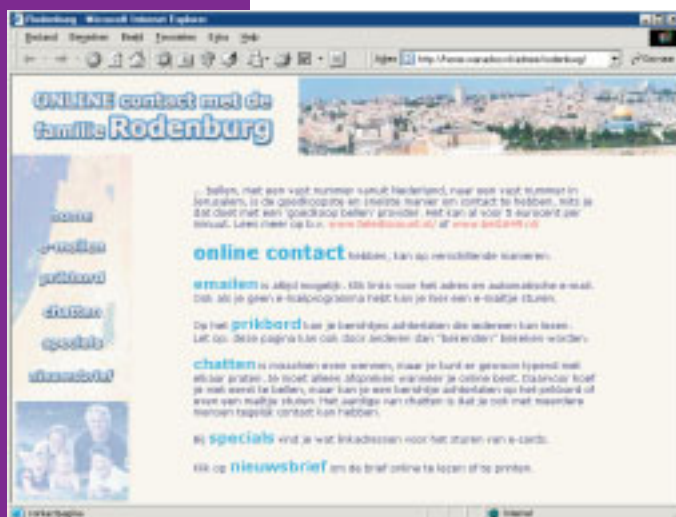
En tot lang ná deze dienst werd door velen van de mogelijkheid gebruik gemaakt om ds en mevr. Rodenburg Gods zegen en een goed verblijf in Jerusalem toe te wensen.

2. Een bijzondere dag

Dat werd maandag 8 december.

In de tussenliggende tijd was de fam. Rodenburg al 'even' in Israël geweest, voorzien van goede tips door onze vorige Israëlpredikant drs C.J. van den Boogert – op zoek naar een geschikte woongelegenheid, met voldoende ruimte voor gezin en werk. Daarbij is een voorlopig onderkomen gevonden in – naar verluidt – een redelijk veilig stadsdeel van Jerusalem. Voorlopig – want eigenlijk is dit te klein. Er is daar wel voldoende mogelijkheid voor contact met de joodse bevolking en voor het naar-schoolgaan van de kinderen. Maar eigenlijk ontbreekt het nog aan goede werkruimte. Zo wordt het huidige adres met name als 'springplank' gezien. En daar zijn ze op 8 december naar toe gereisd.

Op de zaterdag daaraan voorafgaande was er voor allerlei vrienden, beken-

den en instanties in de Nieuwe Kerk de mogelijkheid om de familie Rodenburg een afscheidsgroet te brengen. Zeer zinvol vond ik daarbij een plattegrond van Jerusalem met de wijk waar ze gaan wonen, met foto's van het huis en een tekening van de indeling daarvan. Zo kon ieder zich een beeld vormen van de woonomstandigheden.

Prachtig was het hoe één van de kinderen in de afgelopen tijd ijverig in een kinderbijbel naar plaatjes van Jerusalem zocht, met de vraag: wáár komen we nou te wonen? En via israëlsche muziek en snoepgoed konden op die zaterdag ook iets van 'de sfeer proeven'.

Op mijn vraag of ze er niet een beetje tegenop zagen, kwam een eerlijk 'ja'. Het is ook inderdaad wel spannend als je hoort dat er de laatste tijd, ook in Jerusalem, nogal wat voorgenomen aanslagen zijn verijdeld.

Op maandag 8 december is de hele familie naar Israël gevlogen.

De eerste tijd is natuurlijk nodig voor huis-inrichten en wennen. En dan begint de taak van deze 'vreugdebode'. We hopen en bidden dat ze in vrede mogen leven en werken, tot zegen voor ieder met wie ze in contact komen. Uw/jouw voorbede voor werk en veiligheid is heel belangrijk.

En voor wie een bemoedigend woord naar Jerusalem wil schrijven – hun adres is: 22 Ibn Gvirol, Jerusalem 92430, Israël.

Het telefoon-nummer is nog niet bekend. Wel het voorlopig aangehouden e-mailadres:

ekj.rodensburg@wanadoo.nl.

U kunt ook kijken op <http://admin.myweb.nl/rodensburg/> (Deze website is ook te vinden via onze eigen site: www.kerkenisrael.nl)

Commissie van redactie

ds. A. Brons
dr. G.C. den Hertog
ds. H.D. Rietveld
ds. M.W. Vrijhof

Eindredacteur

ds. A. Brons
Zilverschoon 102
8265 HC Kampen
tel.: (038) 33 13 262
e-mail:
a-brons@hetnet.nl

Internetpagina

www.kerkenisrael.nl

Administratieadres

Landelijk kerkelijk bureau
van de Chr. Geref. Kerken
Vijftien Morgen 1
3901 HA Veenendaal
Postbus 334
3900 AH Veenendaal
tel. (0318) 58 23 50
fax (0318) 58 23 51
e-mail: lkb@cgk.nl

Penningmeester

H. van Braak
Prins Willem-Alexander-
park 133
3905 CD Veenendaal
tel.: (0318) 51 54 27
e-mail:
h.h.van.braak@hccnet.nl
Gironummer 365271,
t.n.v.penningmeester
deputaten Kerk & Israël
CGK te Veenendaal

Voor legaten en schenkingen kunt u contact opnemen met de penningmeester; hij geeft ook gaarne informatie over diverse aan te bevelen projecten.

Colofon

Wandelingen over de Vel

In dit tijdschrift staan vaak artikelen, die vragen dat je er even voor gaat zitten. Vaak komt al in de titel uit, dat er moeilijke vragen aan de orde zijn. Het kan ook niet anders, want de verhouding van kerk en Israël is zelf een geweldige vraag. Misschien hebt u gedacht: als er 'wandelingen over de Veluwe' boven staat, moet dit wel de uitzondering zijn die de regel bevestigt. Nu, ik hoop wel dat u doorleest, maar ik kan niet garanderen dat het allemaal eenvoudige kost zal zijn. Ook op de Veluwe zijn diepe en indringende vragen aan de orde. Dat blijkt wel uit een opmerkelijk boek, dat eind vorig jaar is verschenen. De auteur is dr H. Vreekamp, oud-secretaris van de Raad voor Kerk & Israël van de Nederlandse Hervormde Kerk.

Tak van de wilde olijf

Vreekamp heeft heel wat publicaties op het terrein van de verhouding van kerk en Israël op zijn naam staan. Jarenlang heeft hij ervoor gepleit dat de kerk haar verworteling in Israël zou erkennen en verwerken. 'Zonder Israël niet volgroeid', is de titel van één van zijn boeken, en het zal duidelijk zijn dat hij daarbij het oog op de kerk heeft. De kerk moet weten, dat zij van nature niet deelt in het heil van Israëls God, maar als tak van de wilde olijf geënt is op de stam van Israël. Zij kan en mag zich daarom niet beschouwen als in de plaats van Israël gekomen, zoals helaas in de geschiedenis vanaf de vroege kerk maar al te vaak is gebeurd. Met alle gevolgen vandien. De vroege kerk heeft het Oude Testament als Woord van God aanvaard. Hoe kon het ook anders?! Het zijn deze Schriften, die van Christus getuigen, zegt Hij immers Zelf

(Joh. 5,39). Maar het heeft de kerk niet belet de najaarsfeesten van Israël in te ruilen voor van oorsprong heidense feesttijden. Zo heeft ons Kerstfeest een heidense oorsprong: het feest van de 'onoverwinnelijke zon'. Vreekamp heeft er in diverse publicaties op gewezen, dat de kerk daarmee een heilloze en verstrekkende beslissing heeft genomen.

Maar wat moeten we dan? Het Kerstfeest afschaffen? Nee, we kunnen de geschiedenis niet ongedaan maken, en het heidense feest heeft ook een christelijke inhoud gekregen. Om nu tot een beter verstaan van de eigenlijke inhoud van het Kerstfeest te komen heeft Vreekamp ervoor gepleit het te verbinden met het joodse – en bijbelse! – Loofhuttenfeest, en dat als het ware over te laten lopen in de adventstijd.

Het midden en de rand...

Het lijkt op het eerste gezicht dat dr Vreekamp totaal andere tonen aanslaat in zijn nieuwste boek: *Zwijgen bij volle maan*, en de ondertitel: *Veluwse verkenning van Edda, Evangelie en Tora*. Die laatste woorden kunnen we plaatsen. Daarin herkennen we Vreekamps bezig zijn met de relatie van het Evangelie van Jezus Christus en de Tora van Israël. Maar wat doet de Edda, het Germaanse godenepos dat op IJsland op schrift werd gesteld, daar bij? En dan de Veluwe!?

Vreekamp is een zoon van de Veluwe. Hoe ver hij ook teruggaat aan vaders- en moederszijde, overal is het Veluwe wat de klok slaat. Al een heel aantal jaren verkent hij al wandelend zijn geboortestreek. De 'godenberg' bij Hattem, de zandverstuiving bij

Kootwijkerzand, de burcht bij het Uddelermeer, overal is hij geweest en heeft hij de stem van de aarde tot zich laten spreken. De Veluwe wordt vanouds omringd door synagoges, in Amersfoort, Nijkerk, Harderwijk, Apeldoorn, Arnhem, maar tot de Veluwe zelf is de synagoge niet doorgedrongen. Op de een of andere manier is het heidendom daar levend gebleven.

En ... het heidendom komt terug. De kerk wil er in veel gevallen niet aan herinnerd worden dat zij haar heidense afkomst 'met bruuft geweld van zich had afgeschud' (278). Het heidendom keert terug op de Veluwe, zeker van zijn zaak. Bij het Uddelermeer worden weer de oude sagen verteld... Heeft het Evangelie de mens in onze streken wel echt bereikt? Is het niet veelzeggend, dat de synagoges aan de rand van de Veluwe staan, maar nooit zijn doorgedrongen tot in het hart? Op zijn wandelingen over de Veluwe heeft Vreekamp ook zijn eigen heidense wortels ontdekt. Hij hoort bij dit land. Hij is er geboren, heeft er als predikant gediend en is er altijd blijven wonen. Neemt hij nu afstand van wat hij bijna twintig jaar heeft gedaan met het oog op de relatie van kerk en Israël?

Bekering

Nee, het gaat om iets anders. Vreekamp ziet zich voor een keuze geplaatst. 'Ik blijf hinken op twee gedachten òf ik zeg het christelijk geloof vaarwel.' (289) Eeuwenlang is sprake geweest van tweespalt. Het heidendom bleef zijn eigen rechten opeisen, en voelde zich alleen maar miskend. De kerk is er niet in geslaagd 'een gezonde relatie' op te bouwen 'met haar eigen verleden in het heidendom en ook niet met haar verworteling in het jodendom' (278).

Men heeft zich geërgerd aan de bijbelse boodschap, dat de Here Israël heeft uitverkoren, en dat het heil uit de joden is (Joh. 4,22). Daarom kiezen vandaag duizenden voor afval. Men verdringt de doop, ontkent onder de adem van de Geest te zijn geplaatst.

Tweespalt is de andere mogelijkheid. Dan blijft de beslissing vooruitgeschoven en wordt er niet gekozen. Maar anno 2003 is tweespalt niet langer vol te houden. De geschiedenis van jodenhaat en heidenhaat staat de kerk levensgroot voor ogen. We kunnen niet zeggen dat we het niet hebben geweten.

Tweespalt of afval. Is er een derde weg? In zijn eerste Europese preek [1 Thess. 1,9v] (...) legt Paulus uit wat bekering is, eenvoudig en indringend, voor iedere heiden te begrijpen. Bekering als radicale omkeer is afkeer van de goden, de *idolen*, is omkeer

Wandelingen over de Veluwe

naar de levende God en is verwachting van Jezus uit de hemelen.’ (290)

Heliand

Onze streken zijn pas laat gekerstend. Het heeft lang geduurd voordat de trotse en vrije Germanen zich gewonnen gaven aan de Ierse zendelingen. Ze hebben zich geërgerd aan de zwakheid van God in Christus. Omstreeks het jaar 830 doet men een poging de Saksen te bereiken met het Evangelie, en wel door van de vier Evangeliën één verhaal te maken en meteen ook enkele aanpassingen te verrichten. Het resultaat is de *Heliand*, en we kennen die naam. Het adventslied zingt immers: ‘Nun komm’, der Heiden Heiland!’

In de *Heliand* wordt de bijbelse boodschap niet bruut vervormd; de veranderingen zijn ogenschijnlijk betrekkelijk klein. Zo wordt verzwegen dat Jezus besneden is, als zoon van Israël. Men kon het niet gebruiken. De Saksische Germaan houdt van kracht, en daarom bewaken de herders in de geboortegeschiedenis van Christus dan ook geen schapen, maar paarden. Christus trekt Jeruzalem ook niet binnen op een ezel, maar weer op een paard. Een nieuw element is ook dat Christus ontsnapt aan hen, die Hem gevangen genomen hadden. Maar liefst twaalf keer horen we over de ‘runen’, het goddelijk schrift volgens de Germaanse mythologische voorstellingen. En ook het *Lot* speelt een grote rol. ‘De schrijver van de *Heliand* wil aantonen, dat Christus van hogere goddelijke status is dan Wodan en dat Hij de genadeloze beslissingen van het *Lot* kan veranderen. Wodan wordt verslonden door de wolf Fenrir, Thor verliest het gevecht met de wereldslang, maar Christus is superieur aan de wolf en de slang, zoals blijkt uit Zijn wandelen op

de zee en Zijn opstanding.’ (144)

‘De beschrijving van Christus als krijgsgevangene heeft een voordeel voor de verkondiging. Dit overkwam namelijk een groot deel van de Saksische strijders in het verlies van hun soevereiniteit aan Karel de Grote en de christelijke Franken. (...) De dood van Christus wordt getekend als de ontsnapping van een krijgsgevangene uit de greep van zijn gevangenebewaarders en Zijn opstanding als de terugkeer van de Leidsman tot Zijn volk. Van de opgestane Christus wordt een beeld geschetst dat hoop biedt op een Saksische opstanding.’ (151)

De *Heliand* stelt de Saksen dus in staat om nog iets van de oude identiteit en kracht te bewaren. Ze zijn niet genoodzaakt een nieuwe verhouding tot het heidendom te zoeken. Het Evangelie is aangepast, en maakt dus een hinken op twee gedachten mogelijk.

Edda

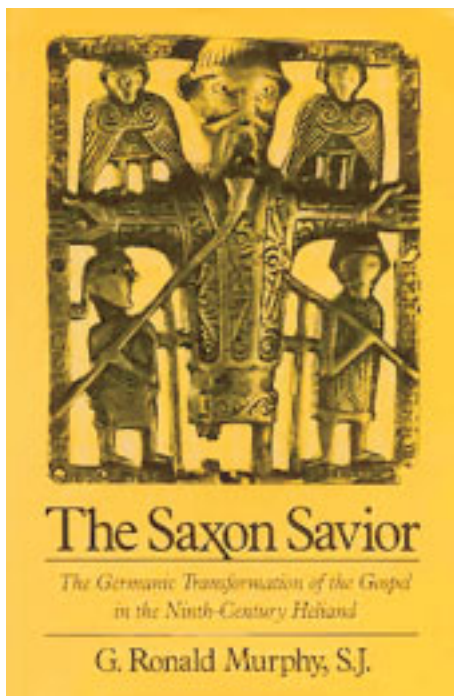
Dat is het effect in de harten van de Germanen geweest: tweespalt. Het was een halfhartige kerstening, en dat merken we tot op de huidige dag. Vreekamp illustreert het met de overgang van de op IJsland wonende Germanen tot het christendom, omstreeks het jaar 1000. Het werd toen bewoond door vrije boeren, die de wijk hadden genomen voor het opkomend koningschap in Noorwegen. Het christendom werd in een plechtige volksvergadering aanvaard, maar ‘niet met geweld en niet ten koste van alles’ (96). Men besloot dat naast het christendom de oude traditie een plaats zou houden, en legde die traditie daarom ook vast in de *Edda*. Aan zulke beslissingen denkt Vreekamp, als hij het heeft over dat oude, maar nog altijd springlevende heidendom.

Het gaat er volgens hem voor de kerk nu om een 'nieuwe relatie' te vinden 'met de heiden in zichzelf en de Jood tegenover haar' (199). Vreekamp ziet zichzelf betrokken geraakt in een reformatie van de kerk die zijn weerga in de geschiedenis niet kent (56). Het gaat om een tweespalt, die bewezen heeft gevaarlijk te kunnen uitpakken, met als alternatief een afval die zich voor onze ogen voltrekt.

Apocrief

Met het oog op deze situatie doet Vreekamp een opmerkelijk voorstel. Hij pleit ervoor deze *Edda* ook in de kerk te gaan lezen. Hoe? Komt zó het heidendom niet op één lijn te staan met de Schriften van Israël? Nu, dat bedoelt Vreekamp niet. Hij wijst erop, dat in het Oude Testament ook apocriefe boeken staan, waarin de geschiedenis van Israël wordt verheerlijkt op de manier van de heidense mythen en sagen. Wie ze wel eens gelezen heeft weet dat ze van een heel ander gehalte zijn dan de Schriften, die de kerk van de Reformatie als gezaghebbend Woord van God aanvaardt. Zou de *Edda* niet een plek kunnen krijgen als bijvoorbeeld de boeken van de Makkabeeën?

Dat advies zou ik niet van hem willen overnemen. De vraag komt dan immers onmiddellijk op, welke plaats we aan de *Edda* toekennen. Maar de zaak waar het om gaat verdient onze aandacht. Joodse en christelijke denkers uit de onze tijd, als Abel Herzberg, K.H. Miskotte en George Steiner hebben betoogd, dat de heiden in onze streken als rechtvaardiging van antisemitisme wel aanvoert dat de joden Jezus hebben gekruisigd, maar dat dat niet hun diepste woede is. Niet dat de joden Christus gekruisigd heb-

ben is hun moeite, maar dat ze door Jezus, de joodse Messias, zijn betrokken geraakt bij de God van Israël. De Germaan in ons heeft het niet kunnen verkroppen dat het zwakke van God sterker is dan de mensen (1 Kor. 1,25).

De *Heliand* heeft dat onvermijdelijke conflict verbloemd, en in de *Edda* heeft het oude zelfbewustzijn een plek – en daarmee een zeker bestaansrecht – gekregen náást het Evangelie. Het gaat er nu om open en eerlijk te zijn. Het Evangelie is niet naar de mens, en dus ook niet naar de heiden. En alleen zó is het goed nieuws voor de heiden, die daarom wordt opgeroepen zichzelf te verliezen, met als belofte het weervinden van zijn diepste wezen in Christus, en worden aangesproken door diens Geest in de taal, waarin hij of zij geboren is (Hand. 2,8).

n.a.v. H. Vreekamp, *Zwijgen bij volle maan. Veluwse verkenning van Edda, Evangelie en Tora*, Boekencentrum / Zoetermeer 2003, 345 blz. € 25,-

Voorkant van een boek over de Heliand, met de veelzeggende titel: "De Saksische Heiland. De Germaanse omvorming van het Evangelie in de negende-eeuwse Heliand"

Joodse feesten en vasten

C.J. van den Boogert

n.a.v. het boek *Joodse feesten en vasten. Een reis over de zee van de Talmoed naar de wereld van het Nieuwe*

Testament. Geschreven door dr.

G.H. Cohen Stuart. Uitgegeven door

Ten Have, 381 pagina's, prijs: € 24,90

Boekbespreking

Er zijn boeken die je vanwege de inhoud in een adem uitleest. Mij overkwam dit met het boek van Cohen Stuart, die van 1981 tot 1994 als theologisch adviseur van de NH-kerk te Jeruzalem werkzaam was. Hij nam daar in die jaren intensief deel aan het gesprek van de kerk met Israël. Een gesprek waarin hij nu op persoonlijk titel nog steeds participeert en dat hem dankzij zijn joodse gesprekspartners kennis deed maken met de wereld van het Nieuwe Testament.

Plaatsnemen bij de bron

Als je kennis wilt maken met de wereld van het Nieuwe Testament, waar start je dan?

Als je zicht wilt krijgen op Jezus, waar begin je dan? Zo dicht mogelijk bij de bron, zo meent Cohen Stuart.

Waar zoek je die bron? Niet in de kerkelijke traditie zoals deze zich in de loop der eeuwen ontwikkeld heeft. Wie dat doet, komt al snel uit bij de opvatting dat de kerk de plaats van Israël heeft ingenomen en dat we het Nieuwe Testament alleen maar door onze eigen kerkelijke bril mogen lezen. Al snel is dan de protestantse Jezus de Jezus die we in het N.T. tegenkomen. Met de opvatting van Paulus 'dat we geworteld zijn in Israël' weten we dan doorgaans geen raad meer. Het N.T. wordt op die manier snel ontjoodst.

Cohen Stuart neemt ons echter mee naar de luisterhouding waartoe Israël werd geroepen in Deut. 6 : 4, het "Hoor, Israël..." Hij neemt ons mee naar het N.T. zelf, en wijst er ons op dat daarin niet onze kerkelijke traditie, maar de Schriften tot op Jezus worden uitgelegd. De Schriften, dat is wat wij noemen het Oude Testament. De Schriften, dat is wat de Joden noemen 'de schriftelijke traditie', het Woord van God.

Maar hij doet meer. Hij laat ons tevens aan de voeten van de rabbijnen uit de tijd van Jezus plaats nemen. Immers, de werelden van de rabbijnen en van het N.T. lagen dicht bij elkaar. Dat deze weg bewandeld wordt geeft hij aan met de ondertitel van zijn boek 'een reis over de zee van de Talmoed naar de wereld van het Nieuwe Testament'. De Talmoed, dat is de 'mondelijke traditie' die in Jezus' dagen volop in ontwikkeling was en vanaf de 2e eeuw door de rabbijnen op schrift is gesteld. De Talmoed, dat is de neerslag van vragen over het leven van de gelovigen, waarmee Jezus, zijn volgelingen en zijn tijdgenoten volop bezig waren. Daarom vormt zijns inziens de denkwereld van de Talmoed een onuitputtelijke bron voor het verstaan van het N.T.

Wandelen van feest tot feest

Een volgende magistrale zet is, dat Cohen Stuart ons de wereld van het Nieuwe Testament laat proeven door ons langs de Joodse feesten te leiden. Aan de ene kant ontdekte hij in het N.T. veel meer aanknopingspunten van Joodse feesten dan hij voor mogelijk had gehouden. Aan de andere kant ademen de feesten ook nu nog, in het

ten

huidige Israël en in het hedendaagse Jodendom, de sfeer van de tijd van Jezus. De feesten worden immers gevierd naar regels die zich mede in de tijd van Jezus ontwikkeld hebben. Wie evenals Cohen Stuart jarenlang temidden van het joodse volk gewoond en de joodse feesten meegevierd heeft, zal dat direct beamen.

Vanzelfsprekend wordt ingezet met de Sabbat. Het is de dag die het levensritme van Israël, van Jezus en de eerste gemeente bepaald heeft. En ook nu wordt in Israël de dagen tellend heengeleefd naar de enige dag die een naam draagt, de Sabbat.

Vervolgens beleven we lezend in het boek alle Joodse feesten mee en ontdekken dan met hem een opvallende tweedeling. Er zijn de feesten die ook wij in de kerk kennen, het Pascha en het Wekenfeest. Daarbij is het niet denkbeeldig dat we in de kerk moeite hebben om het Wekenfeest (het feest van de gave van de wetgeving op Sinai) met het Pinksterfeest (het feest van de uitstorting van de Heilige Geest) met elkaar in verband te brengen.

Daarnaast zijn er de Joodse najaarsfeesten, het Joodse Nieuwjaar, Grote Verzoendag en het Loofhuttenfeest, die door Jezus en de eerste gemeente voluit meegevierd zijn, maar die in de liturgische jaarorde van de kerk niet terug te vinden zijn. Met Cohen Stuart vragen we ons af welke schade het laten liggen van deze feesten de kerk berokkend heeft.

Het boek sluit af met een hoofdstuk over de Joodse kalender.

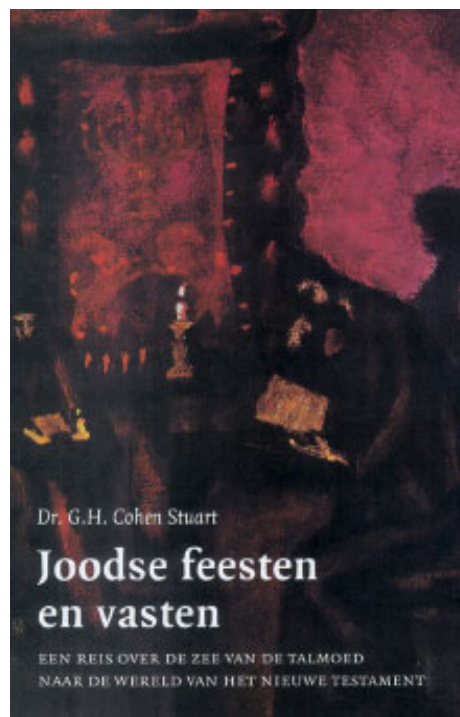
Daarvóór is een prachtig hoofdstuk over het verbond te lezen, waarin lijnen worden getrokken van het verbond van God met

Noach, via het verbond met Abraham en Israël, naar het N.T. Daarbij wordt benadrukt dat er telkens van verbondsvernieuwing sprake is, maar dat elk 'nieuw' verbond altijd het 'oude' intact laat. Dat het verbond in het N.T. aan Israël zou zijn ontnomen en in plaats daarvan aan de kerk zou zijn gegeven, wordt terecht met klem afgewezen.

Een enkel voorbeeld ter illustratie

Het is best moeilijk om uit het vele wat geboden wordt een keuze te maken.

Eerst iets uit de feesten die ook wij vieren. Bij de viering van het Pascha wordt benadrukt dat belangrijke onderdelen van de christelijke geloofspraktijk ontleend zijn aan de huisliturgie van de Joodse *Pesach*viering, dus aan de zogenaamde *seder*avond. Heel sterk zijn de lijnen die

Joodse feesten en vasten

getrokken worden van het zoeken van het gezuurde, zoals dat binnen de joodse gezinnen voorafgaande aan het Pascha plaatsvindt. Cohen Stuart laat zien dat het wegdoen van het oude zuurdeeg uit de huizen tevens tot uitdrukking brengt dat ook het hart gereinigd dient te worden. Dit wordt door Paulus in 1 Korinthe 5:6-8 vanuit de Joodse traditie naar voren gebracht en tevens verbonden met het Paaslam, Jezus, dat geslacht is.

Van groot gewicht vind ik dat Cohen Stuart ons laat zien dat het Pascha en het Wekenfeest, dus Pasen en Pinksteren, niet twee los van elkaar staande feesten zijn, maar een eenheid vormen. Hij wijst erop dat het Wekenfeest ook wel 'atseret' wordt genoemd. 'Atseret' betekent 'besluiten of beëindigen'. Pinksteren is dus de afsluiting van Pasen. *Pesach* betekent verlost worden van de slavernij, dat is de ene helft. We worden door de gave van de wet op Sinai tevens verlost tot iets, nl. tot de vrijheid van de kinderen Gods. Dus met Pinksteren schrijft de Geest de wet in de harten van mensen. Er vindt vernieuwing van het verbond plaats, hetgeen tevens een vernieuwing van de gave van de *Tora* betekent. "De Heilige Geest" betekent goddelijke ondersteuning van de interpretatie van de *Tora* in het licht van leven, sterven en opstanding van Jezus.

Nu nog een voorbeeld uit de feesten die in de christelijke traditie geen plaats gekregen hebben, maar die wel door Jezus en de eerste gemeente gevierd zijn.

Het is opvallend dat in het belijden van de kerk het thema van het Koninkrijk Gods niet voorkomt. De Heidelbergse Catechismus bijvoorbeeld besteedt er geen aandacht van. Toch blijkt dit het hart van Jezus' ver-

kondiging te zijn. Jezus doet dat vergezeld gaan van de oproep 'bekeert u' (Matth. 4:17), een van de meest centrale woorden uit de joodse traditie.

Het zou best eens kunnen zijn dat wij deze thematiek eeuwenlang hebben laten liggen omdat we nooit aandacht hebben gegeven aan de Joodse najaarsfeesten. Het Koningschap van God is het hoofdthema van het Joodse Nieuwjaar. Als op de *Sjofar* geblazen wordt, worden we opgeroepen om rekenschap van ons leven voor God af te leggen, ons te verootmoedigen voor God en, tien dagen lang op weg gaande naar Grote Verzoendag, 'tesjoeva' d.i. bekering te doen. Het zou dus best eens waar kunnen zijn dat de Bergrede (Mattheüs 5-7) gelezen dient te worden tegen de achtergrond van Rosj Hasjana – Joods Nieuwjaar. Op deze wijze leidt *de reis over de zee van de Talmoed ons naar de wereld van het Nieuwe Testament*.

Een aanrader

Het boek van Cohen Stuart is een echte aanrader voor predikanten, ambtsdragers en gemeenteleden.

Het voert ons mee naar de wereld van het Nieuwe Testament; het geeft schitterende doorkijkjes vanuit het Oude Testament en de Joodse traditie uit de tijd van Jezus naar het Nieuwe Testament; het brengt ons het besef bij dat we als gelovigen uit de volkeren geworteld zijn in Israël en dat we als kerk zeker niet de plaats van Israël hebben ingenomen; het geeft ons zicht op Jezus "die een dienaar van besnedenen geweest is, om de beloften aan de vaders gedaan, te bevestigen" (Rom. 15:8); het behoedt ons voor hoogmoed tegenover het Joodse volk. Dat laatste alleen al vind ik een grote verdienste voor een boek over dit onderwerp.